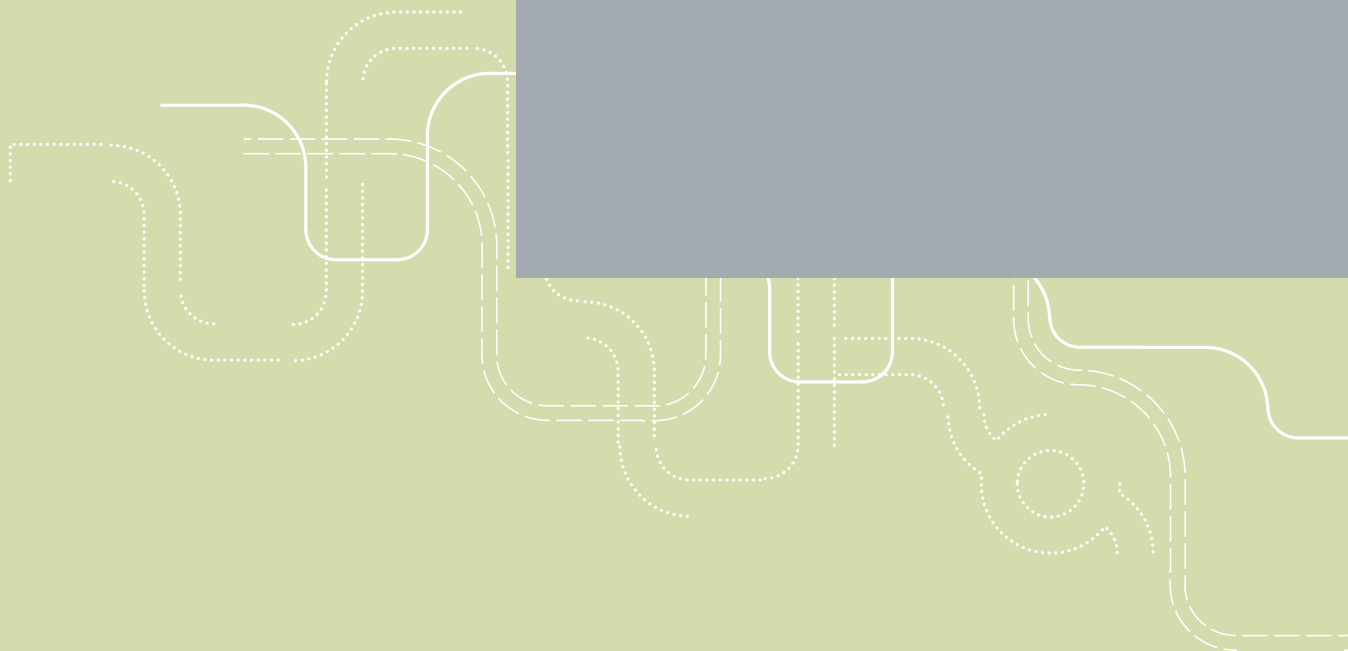

Bruk av reisetid ombord på toget

Bruk av reisetid ombord på toget

Randi Hjorthol og Mattias Gripsrud

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

Tittel: Bruk av reisetid ombord på toget
Forfatter(e): Randi Hjorthol; Mattias Gripsrud

TØI rapport 983/2008
Oslo, 2008-10
31 sider

ISBN 978-82-480-0916-0 Elektronisk versjon
ISSN 0808-1190

Finansieringskilde:
Norges forskningsråd, NSB

Prosjekt: 3376 Samspill mellom transport, mobilitet
og informasjons- og
kommunikasjonsteknologi

Prosjektleder: Randi Hjorthol
Kvalitetsansvarlig: Jon Martin Denstadli

Emneord:
Reisetid; tog; spørreundersøkelse; Norge

Sammendrag:
Hva bruker togpassasjerne reisetiden til? Dette og flere spørsmål ble stilt til ca 1200 passasjerer på ulike togstrekninger i Norge sommeren 2008. De som reiser i forbindelse med arbeid bruker mest tid på arbeidsrelaterte gjøremål, men de har også en rekke andre gjøremål. De som reiser i privat ærend bruker mest tid på kontakt med andre passasjerer, eller de slapper av. Arbeid underveis på reisen er vanligst på reiser mellom to og tre timer. Nesten 80 prosent har med seg mobiltelefon på reisen, og bortimot 60 prosent bruker den. Hver fjerde har med seg bærbar PC og 16 prosent bruker den underveis. Analysene viser at svært få av togpassasjerene, ca 10 prosent, mener at reisetiden er bortkastet. Rapporten finnes kun i elektronisk utgave.

Title: Use of travel time among railway travellers
Author(s): Randi Hjorthol; Mattias Gripsrud

TØI report 983/2008
Oslo: 2008-10
31 pages

ISBN 978-82-480-0916-0 Electronic version
ISSN 0808-1190

Financed by:
The Research Council of Norway, NSB

Project: 3376 Interplay between transport, mobility
and use of information and
communication technology

Project manager: Randi Hjorthol
Quality manager: Jon Martin Denstadli

Key words:
Travel time; rail; survey; Norway

Summary:
A survey about the use of travel time among railway travellers was carried out in June and August/September 2008 in Norway. Commuters and those in business trips spend most of their time working, even if they also carry out activities of social or recreational character. Those travelling for private purposes spend most of their time talking with others or relaxing. Work during the travel is most common on trips lasting two to three hours. Nearly 80 percent bring a mobile phone and about 60 percent make use of it. Every fourth bring a laptop and it is used by 16 percent during the trip. Very few, about 10 percent, see the travel time as wasted. This report is available only in electronic version.

Language of report: Norwegian

Transportøkonomisk institutt, Biblioteket
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

Institute of Transport Economics, The library
Gaustadalleen 21, NO 0349 Oslo, Norway
Telephone +47 22 57 38 00 - www.toi.no

Forord

Rapporten ”Bruk av reisetid ombord på toget” inngår i TØIs strategiske instituttprogram ”Samspill mellom transport, mobilitet og informasjons- og kommunikasjonsteknologi”. Undersøkelsen er gjennomført i samarbeid med NSB, som har bidratt med finansiering av datainnsamlingen og praktisk tilrettelegging for gjennomføring av undersøkelsen på toget. Therese Jourdan and Anita Hallenstvedt i NSB har bidratt med kommentarer til utforming av spørreskjema. Randi Hjorthol og Mattias Gripsrud har gjort analysene og skrevet rapporten.

Avdelingsleder Jon Martin Denstadli har kommentert arbeidet og kvalitetssikret rapporten. Avdelingssekretær Tove Ekstrøm har bearbeidet manuset.

Oslo, oktober 2008
Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Jon Martin Denstadli
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

1. Innledning og problemstilling.....	1
2. Metode og data	3
3. Reiseformål, reisemåte og reisehyppighet	5
4. Bruk av reisetiden.....	10
5. Bruk av elektronisk utstyr underveis	15
6. Togets kvaliteter.....	19
7. Reisetid som aktivitetstid – oppsummering	23
Referanser:	24
Vedlegg - Spørreskjema	25

Sammendrag:

Bruk av reisetid ombord på toget

Bedre muligheter til å utnytte reisetida

Kort reisetid til reisemålet er alltid blitt sett på som et meget sterkt konkurransefortrinn i tillegg til pris. Reisetid er et av de viktigste elementene i nytte-kostnadsberegningene. Muligheten til å fylle reisetiden med forskjellige aktiviteter, det være seg produktivt arbeid, utføring av forskjellige oppgaver, underholdning eller god avslapning, kan imidlertid redusere ulemper ved lang reisetid og gi reisetiden en annen verdi enn den tradisjonelt har hatt. Den vil derfor ikke være dødtid, men "aktivitetstid".

De transportmidlene som kan tilby gode muligheter for å gjøre reisetiden om til aktivitetstid, vil få et konkurransefortrinn framfor de som ikke kan tilby tilsvarende.

Muligheten til å utnytte reisetiden er nå i ferd med å endres raskt. Stadig flere av dem som reiser med buss eller tog kan bruke sin reisetid på andre måter enn tidligere, ikke minst gjennom tilgang til informasjons- og kommunikasjons-teknologi (IKT), som bærbare PCer, mobiltelefoner, Internett eller trådløst bredbånd (hvis det er tilgjengelig under reisen). Grensen mellom reisetid og "aktivitetstid" i form av arbeid, sosial kontakt, egenutvikling etc, blir mer diffus når bruk av IKT på ulike måter blir stadig mer vanlig på reisen. Reisetiden blir ikke noe som for enhver pris må være kortest mulig, men den kan derimot gjøres mest mulig innholdsrik.

Spørreundersøkelse på tog

Tilgjengelige undersøkelser om hvordan de reisende bruker reisetiden, er svært få. Mangelen på kunnskap om dette fenomenet gjorde at TØI tok initiativ overfor NSB med forslag om å gjøre en undersøkelse om bruk av reisetiden ombord på enkelte togstrekninger.

Undersøkelsen ble gjennomført som en spørreundersøkelse ombord på ulike togstrekninger, sommeren 2008, før og etter skolens sommerferie i juni og august. Ca 1200 passasjerer besvarte et spørreskjema. Spørreskjemaet omfatter seks hovedtema av spørsmål; opplysninger om den aktuelle togreisen, tidsbruk på reisen, bruk av elektronisk utstyr, togets kvaliteter, spesifikt om arbeidsreisen og opplysninger om den reisende

Et vidt spekter av aktiviteter

Reisetiden brukes på mange forskjellige måter, men for de aller fleste, uansett reisemål, har togreisen et rekreativt element. Godt og vel 60 prosent bruker noe

av tiden til å nyte utsikten eller kikke på sine medpassasjerer. De som er på ferie- og fritidsreiser gjør dette mer enn de som har arbeids- og arbeidsrelaterte reiseformål, men også mange av disse slapper av på denne måten. Nesten hver tredje passasjer bruker deler av reisetiden til å slumre eller sove, og her er det ingen forskjell mellom de ulike gruppene av reisende.

Mer enn halvparten av dem som er på arbeidsreise eller andre arbeidsrelaterte reiser, som i dette tilfellet kan være forretningsreiser og reiser i forbindelse med kurs eller konferanser, bruker tiden til arbeid, og det er også det enkeltgjøremålet de bruker mest tid på underveis. Omtrent halvparten sier at arbeidet i stor eller noen grad kan utføres i løpet av togreisen.

Det sosiale aspektet ved reisen er viktig for dem som reiser i privat ærend. Hver tredje av dem sier at det de bruker mest tid på, er å snakke med andre passasjerer. Å være sammen på reisen blir en del av reisens kvalitet, og dette har en egenverdi.

Den siste dimensjonen ved reisens innhold dreier seg om å lese bøker, aviser eller blader, og høre på radio og musikk. Dette har også et rekreativt element i seg, men fordrer en større grad av egeninnsats, det være seg intellektuelt eller emosjonelt, enn det å sove og se på utsikten.

Er man på en reise i forbindelse med et kurs eller en konferanse, bruker nesten halvparten mesteparten av tiden på arbeid. De som er på arbeidsreise bruker også mye tid på arbeid, og hver fjerde av dem sier at de får godskrevet reisetiden som arbeidstid. Er man på ferie-, fritids- eller annen privat reise er det egenaktiviteter av forskjellige slag som opptar en under reisen.

Reisetid er aktivitetstid

Variasjonene i aktiviteter ser imidlertid ikke ut til å ha noen særlig betydning for hvordan passasjerene vurderer kvaliteten på reisetiden. Bare 10 prosent av passasjerene synes at reisetiden var bortkastet, og det er ingen signifikant forskjell mellom gruppene av reisende. En stor majoritet både av dem som reiser i privat ærend og de arbeidsrelaterte reisene, inkludert de rene arbeidsreisene, sier at de har fått brukt reisetiden. Det betyr at dersom det er ønskelig for de reisende, er det en ganske stort potensial for å øke ”brukbarheten” av reisetiden.

Bedre teknisk tilrettelegging for bruk av informasjons- og kommunikasjons-teknologi er et hjelpemiddel for å få til dette. Omtrent en tredjedel av dem som er på arbeids- eller arbeidsrelaterte reiser sier at det som har hindret dem i å bruke reisetiden slik de hadde ønsket, er manglende nettverk eller dårlige løsninger for PC og liknende utstyr. Oppfatningen om at reisetiden kan brukes er ikke bare knyttet til arbeid, men også til de andre aspektene ved reisen, som rekreasjon og sosiale aktiviteter.

Svært få av passasjerene betrakter reisetiden ombord på toget som dødtid. For de aller fleste har reisetiden et innhold; det være seg av produktiv, rekreativ, underholdningsmessig eller sosial art. Denne oppfatningen er interessant ved vurderingen av reisetid. Siden det fins få undersøkelser av denne typen, vil det være av stor interesse å få gjort tilsvarende undersøkelser på andre transportmidler for å sammenlikne ”brukbarheten” av reisetid på tvers av transportmidlene.

1. Innledning og problemstilling

Kort reisetid til reisemålet har alltid blitt sett på som et meget sterkt konkurransefortrinn i tillegg til pris. Reduksjon av reisetid er en av de viktigste elementene i nytte-kostnadsberegningene. Muligheten til å fylle reisetiden med forskjellige aktiviteter, det være seg produktivt arbeid, utføring av forskjellige oppgaver, underholdning eller god avslapning kan imidlertid redusere ulemper ved lang reisetid og gi reisetiden en annen verdi enn den tradisjonelt har hatt i nytte-kostnadsanalyser. Den vil ikke være dødtid, men "aktivitetstid". De transportmidlene som kan tilby gode muligheter for å gjøre reisetiden om til aktivitetstid, kan få et konkurransefortrinn framfor de som ikke kan tilby tilsvarende. Dette vil dermed kunne få konsekvenser for beregningsmetoder knyttet til nytte-kostnadsvurderinger av investeringer i transportsektoren.

Muligheten til å utnytte reisetiden er nå i ferd med å endres raskt. Stadig flere av de som reiser med buss eller tog kan bruke sin reisetid på andre måter enn tidligere, ikke minst gjennom tilgang til informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), som bærbare PCer, mobiltelefoner, Internett eller trådløst bredbånd (hvis det er tilgjengelig under reisen). Grensen mellom reisetid og "aktivitetstid" i form av arbeid, sosial kontakt, egenutvikling etc, blir mer diffus når den digitale eller virtuelle mobiliteten konvergerer med den fysiske. Reisetiden blir ikke noe som for enhver pris må være kortest mulig, men den kan gjøres mest mulig innholdsrik, dersom det er ønsket.

Sammenlikner vi for eksempel tog og fly, bruker toget vanligvis lengre tid på samme strekning. Flyreisen består imidlertid av en rekke komponenter som fragmenterer tiden og dermed muligheten for produktiv bruk; tilbringereise, oppmøtetid lenge før avgang (som har økt pga omstendelige sikkerhetsrutiner), relativt kort flytid med begrenset mulighet til aktiviteter, både på grunn av plass og teknologiske restriksjoner. Togreisen tar lengre tid, men en større del av den er ubrutt, og tiden kan dermed brukes mer effektivt. Det samme gjelder for lengre bussreiser. I forhold til bil avlaster toget og bussen den reisende fra selve kjøreoppgaven og frigjør dermed tid til andre aktiviteter.

Undersøkelser (publiserte) om bruk av reisetiden er svært få. Etter det vi vet er det ikke gjort noen slike undersøkelser i Norge tidligere. Det ble gjennomført en studie av bruk av reisetid på tog i Storbritannia i 2004 (Lyons et al 2007), ellers har ikke vi funnet liknende studier med store utvalg. Det finnes noen mindre undersøkelser fra henholdsvis Japan og Tyskland, referert i Thulin og Vilhelmson (2008), men dette er kvalitative undersøkelser med små utvalg og begrensede reisemål (arbeidsreiser).

Mangelen på kunnskap om dette fenomenet gjorde at TØI tok initiativ overfor NSB med forslag om å gjøre en undersøkelse om bruk av reisetiden ombord på enkelte togstrekninger. Data og analyser som presenteres i dette dokumentet er resultat av samarbeidet mellom NSB og TØI.

Problemstillingene som presenteres i dokumentet kan formuleres i følgende spørsmål:

- Hva brukes tiden om bord på toget til? Hvordan varierer denne bruken etter formål med reisen, kjennetegn ved den reisende og reisetid?
- Hvor viktig er bruk av IKT underveis? Hvem bruker denne teknologien og til hvilke formål?
- Hvilke ønsker har ulike passasjergrupper når det gjelder internettilkopling og annet IKTtilbud på tog?
- Hva er kvalitetene ved å bruke tog? Hvilke oppfatninger finnes knyttet til bruk av reisetid?
- Hva er potensialet for bruk av reisetiden?

Før vi presenterer analysene om bruk av reisetid og togets kvaliteter, vil vi komme nærmere inn på undersøkelsesmetoden, beskrive passasjerene og reiseformålene.

2. Metode og data

Undersøkelsen ble gjennomført som en spørreundersøkelse ombord på ulike togstrekninger, sommeren 2008, før og etter skolens sommerferie i juni og august. Spørreskjemaet omfatter seks hovedtema av spørsmål; opplysninger om den aktuelle togreisen, tidsbruk på reisen, bruk av elektronisk utstyr, togets kvaliteter, spesifikt om arbeidsreisen og opplysninger om den reisende (spørreskjemaet finnes som vedlegg I). En del av spørsmålene er hentet fra den britiske undersøkelsen (Lyons m fl 2007), først og fremst spørsmål som angår bruk av IKT på reisen. Tanken er å gjøre en sammenliknende analyse av de to undersøkelsene.

For å studere bruk av reisetiden ble det besluttet å konsentrere seg om de litt lengre reisene; regionale tog både på de lange distansene og mellomdistanser (intercityområdet). Vi var også interessert i å dekke reiser som hadde de større byene som reisemål, Oslo, Bergen og Trondheim. For å dekke begge formålene ble spørreskjema delt ut 1-2 timer før ankomst til Oslo, Bergen og Trondheim.

Spørreskjemaet ble delt ut og samlet inn av intervjuere ansatt av TØI på følgende togstrekninger:

1. Hamar – Oslo, juni 2008, 7 avganger
2. Sande – Oslo, juni 2008, 6 avganger
3. Fredrikstad – Oslo, juni 2008, 6 avganger
4. Voss – Bergen, august 2008, 1 avgang
5. Støren – Trondheim, august 2008, 6 avganger

Valg av avganger ble gjort for å gi et dekkende bilde av avgangene gjennom dagen, dvs fra morgen, formiddag og ettermiddag.

Instruksen var at passasjerene skulle fylle ut skjemaet mot slutten av reisen for å få mest mulig informasjon om bruk av hele reisetiden. Intervjuerne samlet inn de utfylte skjemaene før passasjerene gikk av. NSB ga god hjelp ved å annonsere undersøkelsen over høytaleranlegget. Svarprosenten ble derfor svært høy, varierende i gjennomsnitt mellom 90 og 95 prosent. De som ikke ble inkludert i utvalget var folk som sov, barn under ca 10 år og personer som ikke kunne norsk. Den yngste respondenten var 10 år, den eldste 88 år. Enkelte av intervjuerne rapporterte at eldre personer var mer tilbakeholdne med å fylle ut skjemaet enn yngre, slik at det kan være en viss aldersskjevhet i utvalget i forhold til passasjergrunnlaget. Undersøkelsen dekker bare ukedager. Utvalget er dominert av reiser i Østlandsområdet, ca 60 prosent av disse reisene ender i Oslo. Bruttoutvalget er på 1196 respondenter (ca 20 skjema ble forkastet pga mangelfull utfylling), men alle har ikke gitt opplysninger eller svar på alle spørsmål, slik at antallet vil variere i de ulike analysene.

Det er derfor vanskelig å si hvor representativt dette utvalget er i forhold til togpassasjerer på lengre togreiser i Norge generelt. Det er helt klart at vi mangler strekningene på Nord-Norge, og Vestlandet og Midt-Norge er underrepresentert. For å få en formening om representativitet, har vi sammenliknet denne undersøkelsen med resultater fra den nasjonale reisevaneundersøkelsen fra 2005 (RVU 2005). Vi har tatt ut de togreisene i RVU 2005 som er 100 km eller lengre og sammenliknet de to undersøkelsene med hensyn på kjønn, alder og utdanning.

Tabell 1 Kjennetegn ved togpassasjerer på Reisetidsundersøkelsen på tog 2008 og den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2005(RVU 2005). Prosent

Bakgrunnsvariabler	Reisetidsundersøkelsen på tog 2008	RVU 2005 (togreiser 100km eller lengre)
Antall	1196	1435
Kjønn:		
Mann	47	42
Kvinne	53	57
Alder:		
13-17 år	9	5
18-24 år	19	21
25-34 år	17	17
35-44 år	16	12
45-54 år	16	17
55-66 år	15	15
67 + år	8	12
Utdanning:		
Grunnskole	15	10
Videregående	30	25
Universitet/høyskole inntil 4 år	27	38
Universitet/høyskole > 4 år	28	26

TØI rapport 983/2008

Sammenlikningen vil som sagt ikke være helt riktig, fordi strekningene i 2008 er mer avgrenset og mer knyttet opp mot storbyene enn utvalget fra den landsomfattende reisevaneundersøkelsen i 2005.

Tabell 1 viser at kjønnsfordelingen er jevnere i 2008 enn i 2005, noe som kan ha sammenheng med at store deler av utvalget er knyttet til Intercityområdet rundt Oslo, og dermed vil ha noen flere arbeidsrelaterte reiser enn hva vi finner i det mer landsdekkende utvalget. Vi ser også at det er en noe større andel eldre i 2005 enn i 2008, som også kan ha sammenheng med utvalgsområdene. Når det gjelder utdanningsnivå er forskjellene relativt små. Det er en noe høyere andel med universitetsutdanning i 2005 enn i 2008, men forskjellene er ikke signifikante.

3. Reiseformål, reisemåte og reisehyppighet

Det vanligste reiseformålet for denne gruppen av passasjerer er besøk hos slekt og venner, tabell 2. Arbeidsreiser, forretningsreiser og reiser i forbindelse med kurs og konferanser utgjør en relativt stor andel av reisene, til sammen 39 prosent. Legger vi til skolereisene og reiser der arbeid og fritid er kombinert, er vi oppe i 51 prosent. Dette kan ha sammenheng med at det er hverdagsreisene vi her har undersøkt. Hadde vi hatt helgereiser, ville fordelingen antakelig sett annerledes ut. Slår vi sammen de private reisene, utgjør de 49 prosent, så arbeidsrelaterte og private reiser utgjør omtrent like store grupper.

Tabell 2 Reisens formål. Prosent

Reiseformål	Prosentandel
Skolereise, til/fra studiested	6
Arbeidsreise, til/fra arbeidssted	18
Forretningsreise	13
Kurs- og konferansereise	8
Besøk hos slekt/venner	21
Feriereise	9
Fritidsreise	11
Handletur, shopping	4
Andre private gjøremål (legebesøk, off/priv insti)	4
Kombinasjoner av formål	6
Sum	100
Antall	1189

TØI rapport 983/2008

I tabell 3 har vi brukt en litt annen inndeling som også inkluderer opplysninger om det har vært overnatting underveis på reisen.

Tabell 3 Reisens formål inkludert opplysning om overnatting. Prosent

Reiseformål	Prosentandel
Skolereise, til/fra studiested	6
Arbeidsreise, til/fra arbeidssted	19
Forretningsreise med overnatting	5
Forretningsreise uten overnatting	8
Kurs- og konferansereise	7
Fritidsreise uten overnatting	17
Feriereise med 1-3 overnattinger	18
Feriereise med 4 eller flere overnattinger	10
Kombinasjoner, andre formål	10
Sum	100
Antall	1189

TØI rapport 983/2008

I det videre vil vi bruke en enklere reiseformålsinndeling; 1) Arbeidsreiser, som inkluderer både arbeids- og skolereiser, 2) Arbeidsrelaterte reiser, som inkluderer reiser knyttet til kurs, forretning og konferanser, 3) Private reiser, som inkluderer de andre formålene.

I tabell 4 ser vi nærmere på hvem som har de forskjellige reiseformålene, hva slags reisemåte de velger (type kupé) og hvor hyppige brukere de er av tilbudet på den aktuelle reisestrekningen.

Tabell 4 viser at det er helt ulike grupper som har arbeids- og arbeidsrelaterte gjøremål som reiseformål og de som har ferie og fritid som formål. Mens det er en overvekt av menn på arbeids- og arbeidsrelaterte reiser, er det flere kvinner enn menn på ferie – og fritidsreiser og reiser med andre private formål. De forskjellige reiseformålene representeres også av ulike aldersgrupper. Arbeidsreisene domineres av personer mellom 25 og 45 år. På forretnings- kurs- og konferansereisene er alderen litt høyere, mens på ferie- fritid og andre private ærend er aldersfordelingen jevnere, med den største gruppen mellom 18 og 25 år.

På arbeids- og arbeidsrelaterte reiser er det folk med høy utdanning som utgjør majoriteten. Vi ser at nesten halvparten av de som reiser på kurs- og konferanser har høyskole eller universitetsutdanning på mer enn fire år. De private reisene omfatter alle utdanningsgrupper. Siden ungdom utgjør en stor andel innenfor denne gruppen, vil det også være mange som ikke har avsluttet sin utdanning.

Tabell 4 Kjennetegn ved passasjer etter ulike reiseformål. Prosent

Bakgrunnsvariabler	Arbeidsreiser	Arbeidsrelaterte reiser	Private reiser
Antall	279	243	639
Kjønn:***			
Mann	61	55	39
Kvinne	39	45	61
Alder: ***			
13-17 år	3	1	15
18-24 år	20	6	23
25-34 år	23	12	17
35-44 år	23	24	10
45-54 år	17	32	10
55-66 år	12	24	12
67 + år	2	1	13
Utdanning:***			
Grunnskole	7	4	24
Videregående	26	19	35
Universitet/høyskole <= 4år	32	29	24
Universitet/høyskole > 4 år	35	48	18
Yrke:***			
Ufaglært arbeider	3	1	15
Faglært arbeider, formann	6	4	10
Funksjonær i butikk, kontor	6	2	6
Fagfunksjonær, lærer, sykepleier, ingeniør	30	33	27
Overordnet stilling i offentlig/privat virksomhet	25	40	12
Eier av virksomhet	2	4	4
Fritt yrke, tannlege, advokat	11	10	7
Annet yrke	17	6	19

TØI rapport 983/2008

*** $p < 0,000$, kjiqkvadrat-test

Yrkesmessig er det det som her kalles fagfunksjonærer (f eks lærer, funksjonær, ingeniør) og de som har overordnede stillinger i offentlig eller privat virksomhet som utgjør majoriteten av de som reiser i arbeid, både arbeidsreiser og reiser til kurs- og konferanser samt forretningsreiser, de arbeidsrelaterte reisene. På fritidsreisene er fordelingen mellom yrkeskategoriene mer spredt.

Dette er tre passasjergrupper som sannsynligvis vil ha noe forskjellige behov og krav til reisestandard. De vil antakelig også ha ulik reisefrekvens. I undersøkelsen ble det derfor spurt om hvilken type kupé de reiste i, om de reiste sammen med noen og hvor ofte de pleide å reise på strekningen de reiste på undersøkelsesdagen.

Tabell 5 Type kupé, reisefølge og reisefrekvens på strekningen for passasjerer som har ulike reiseformål. Prosent

Kupétype, reisefølge og reisefrekvens	Arbeidsreiser	Arbeidsrelaterte reiser	Private reiser	Alle reiseformål
Antall	288	245	655	1188
Kupétype.***				
NSB komfort	20	34	12	18
NSB stille	10	6	4	6
NSB familie	2	1	3	2
Vanlig sittekupé	66	56	77	71
Vet ikke	2	3	4	3
Reisefølge: ***				
Reiser alene	82	56	48	58
Reiser sammen med noen	18	44	52	42
Reisehyppighet siste 3 mnd:***				
> 12 ganger	51	12	6	19
7-12 ganger	6	10	9	8
2-6 ganger	16	21	22	20
1-2 ganger	16	24	26	23
Ingen ganger	11	33	37	30

TØI rapport 983/2008

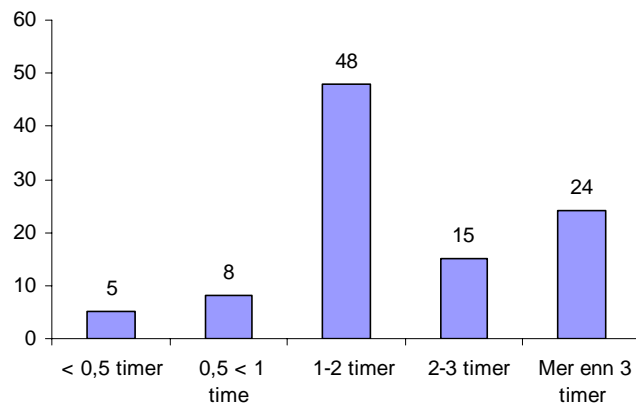
*** $p < 0,000$, kjkvadrat-test

Tabell 5 viser at folk med forskjellige reiseformål velger ulike kupétyper. Det mest vanlige for alle reiseformål er å bruke en vanlig sittekupé. Det kan se ut til at den standarden tilfredsstillende de fleste behov, eller at kapasiteten på de andre tilbudene ikke er tilstrekkelig. Det gir ikke denne undersøkelsen opplysninger om. Vi ser at mer enn en av tre som reiser i forbindelse med kurs- konferanser og forretninger, de arbeidsrelaterte reisene, velger komfortkupéen, der det fins strømmuttak for pc, aviser og tilbud om kaffe eller te. I tillegg velger ytterligere seks prosent av denne gruppen av reisende 'NSB stille', hvor det ikke er tillatt å bruke mobiltelefon, PC eller høre på musikk. Omtrent hver femte av de som er på arbeidsreise velger også komfort, og så mange som 10 prosent av dem velger NSB stille. Dette indikerer at reisetiden til disse gruppene av reisende brukes målrettet, det være seg arbeid eller rekreasjon. Hvordan og til hva kommer vi tilbake til i neste kapittel.

Å reise alene på togturen er mest vanlig, ser vi alle reisende under ett. I overkant av halvparten av de som reiser i private sammenheng, med ferie og fritid som formål, reiser sammen med noen. Mer enn 80 prosent av arbeidsreisene foregår alene og omtrent 60 prosent av dem som er på vei til eller fra et kurs eller konferanse reiser uten selskap.

Omtrent tre av fire av de reisende har reist en eller flere ganger på den samme strekningen i løpet av de siste tre månedene. Dette tyder på at det er passasjerer som bruker toget mer eller mindre regelmessig. Naturlig nok er det i gruppen av arbeidsreisende vi finner de som reiser oftest, ca 50 prosent har reist på denne strekningen mer enn 12 ganger i løpet av de siste tre månedene. Men vi ser også at de to andre gruppene, arbeidsrelaterte reiseformål og private formål, har en relativt høy reisefrekvens.

Den vanligste reiselengden fra stasjon til stasjon er mellom en og to timer, figur 1; ca halvparten av reisene ligger i dette tidsintervallet; 39 prosent er lenger og 13 prosent kortere.

TØI rapport 983/2008

Figur 1 Reiselengde i tid fra stasjon til stasjon. Prosent

Reiseformålene er noe ujevnt fordelt på de forskjellige tidsintervallene. Det er noen flere arbeidsreiser på de korteste strekningene enn andre arbeidsrelaterte reiser og de private reisene. Det er også flere av de private reisene som er lengre enn tre timer (28 prosent) enn hva de arbeidsrelaterte (16 prosent) og arbeidsreisene er (21 prosent). Vi skal komme tilbake til reisetiden fordi den er interessant med tanke på hva man kan bruke reisetiden til.

4. Bruk av reisetiden

Hva gjør så de forskjellige gruppene underveis på reisen?

Hva man kan og vil bruke reisetiden til avhenger av forskjellige forhold som for eksempel reisetidens lengde, tilbud man har på toget (type kupé), omgivelsene og de andre reisende, hva man selv har med seg av hjelpemidler/utstyr og hva man har behov for eller lyst til å gjøre. Som vi sa i innledningen, kan reisetiden ”oppgraderes” fra dødtid til aktivitetstid, men i mange tilfeller kan reisetiden også betraktes som rekreasjonstid, en tid for hvile og søvn, eller tid for underholdning.

Tabell 6 Gjøremål underveis på togreisen for passasjerer som har ulike reiseformål. Andel som har gjort ulike ting. Prosent

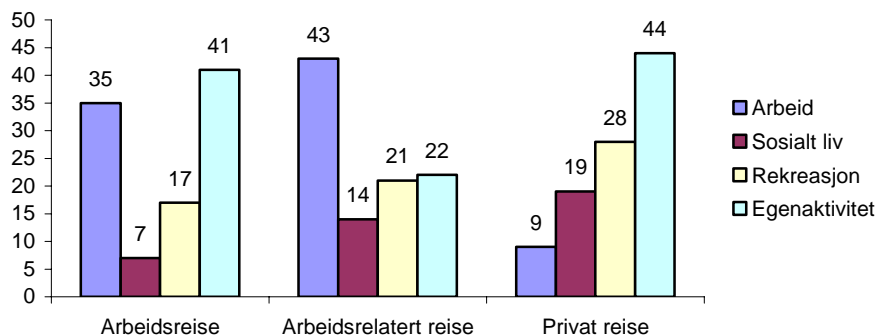
Gjøremål underveis	Arbeidsrelaterte			Alle reiseformål
	Arbeidsreiser	reiser	Private reiser	
Antall	289	245	655	1188
Rekreasjon:				
Så ut av vinduet, så på folk ***	50	60	68	61
Sov, slumret	36	31	37	36
Tenkte gjennom/planla personlige ting	32	28	30	30
Arbeid:				
Arbeidet, studerte ***	48	57	19	34
Sendte SMS/ringte mobil, arbeidsformål ***	24	32	9	18
Brukte mobiltelefon på andre måter, arbeidsformål ***	15	20	4	10
Sosialt liv:				
Snakket med andre passasjerer ***	19	35	35	29
Tok meg av barn *	1	1	4	3
Egenaktivitet:				
Sendte SMS/ringte mobil, private formål ***	45	35	52	46
Brukte mobiltelefon på andre måter, private formål **	17	11	21	18
Leste bok, ukeblad, magasiner	35	27	40	35
Hørte på musikk/radio ***	26	7	24	21
Spilte spill (også elektroniske)	4	4	5	4
Strikket, håndarbeid	2	1	4	3
Andre gjøremål	10	8	11	10

TØI rapport 983/2008

*p<0,05, kjiqvadrat-test, ** p<0,01, kjiqvadrat-test, *** p<0,000, kjiqvadrat-test,

I tabell 6 ser vi hva passasjerene foretar seg på togturen, og hvordan den brukes av de ulike gruppene av reisende. Vi har valgt å gruppene aktivitetene reisetiden brukes til i fire kategorier eller dimensjoner; rekreasjon (å sove, se ut av vinduet eller på andre og tenke igjennom ting), arbeid (gjøremål knyttet til arbeid), sosialt liv (snakke med andre og ta seg av barn) og det vi kan kalle egenaktiviteter (lese, spille, høre musikk osv).

Analysen viser først og fremst at reisetiden brukes på mange forskjellige måter, men at for de aller fleste, uansett reiseformål, har togreisen et rekreativt element. Godt og vel 60 prosent bruker noe av tiden til å nyte utsikten eller kikke på sine medpassasjerer. De som er på ferie- og fritidsreiser gjør dette mer enn de som har arbeids- og arbeidsrelaterte reiseformål, men også mange av dem slapper av på denne måten. Nesten hver tredje passasjer bruker deler av reisetiden til å slumre eller sove under reisen, og her er det ingen forskjell mellom disse tre gruppene av reisende. Tabellen viser også at nær en tredel bruker tid på å tenke igjennom og planlegge personlige ting, noe som det muligens blir mindre tid til i dagliglivet. Her er det heller ingen forskjell mellom reiseformålene.

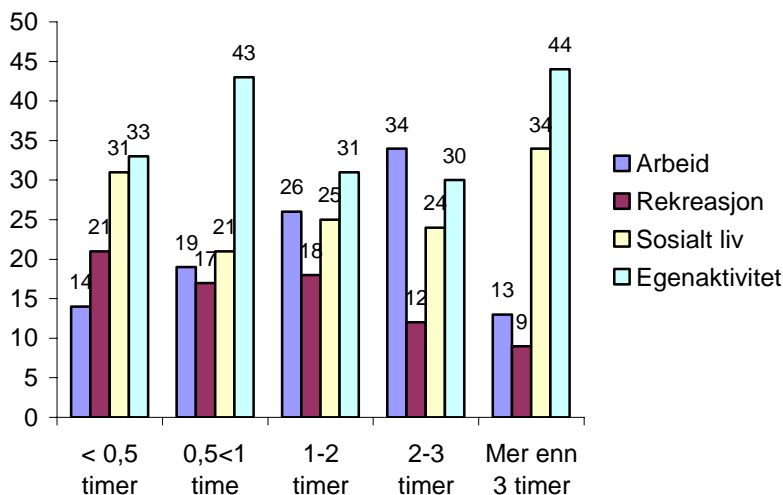
TØI rapport 983/2008

Figur 2 Hva man bruker mest tid på undervis på reisen etter reiseformål. Prosent

Nærmere halvparten av de som er på en arbeidsrelatert reise bruker mest tid på arbeid, og ca en tredel av de arbeidsreisende, figur 2. De er klart produktive. Omtrent halvparten av dem sier at arbeidet i stor eller noen grad kan utføres i løpet av togreisen. Mange av dem bruker også mobiltelefonen som arbeidsverktøy. Tabell 6 viser at de også bruker mobiltelefonen til private formål, men i mindre utstrekning enn de som er på ferie- og fritidsreiser.

Det sosiale aspektet ved reisen er viktig for de som reiser i privat ærend. Hver tredje av dem sier at bruker tid på å snakke med andre passasjerer, og for 28 prosent av dem er det det de bruker mest tid på under reisen, figur 2. Å være sammen på reisen, blir en del av reisens kvalitet, og har en egenverdi.

Den siste dimensjonen ved reisens innhold dreier seg om å lese, bruke mobiltelefonen til private formål, lese bøker eller blader, gjøre håndarbeid og høre på radio og musikk. Dette har også et rekreativt element i seg, men fordrer en større grad av egeninnsats, det være seg intellektuelt eller emosjonelt, enn det å sove og se på utsikten. Alle tre gruppene gjør også ulike former for denne typen av egenaktiviteter, og det er ikke så store forskjeller mellom dem når det gjelder at de gjør det. Ser vi på hva de gjør mest, kommer det fram at de som er på en arbeidsrelatert reise driver med mindre av den typen aktiviteter enn de som har de to andre reiseformålene.

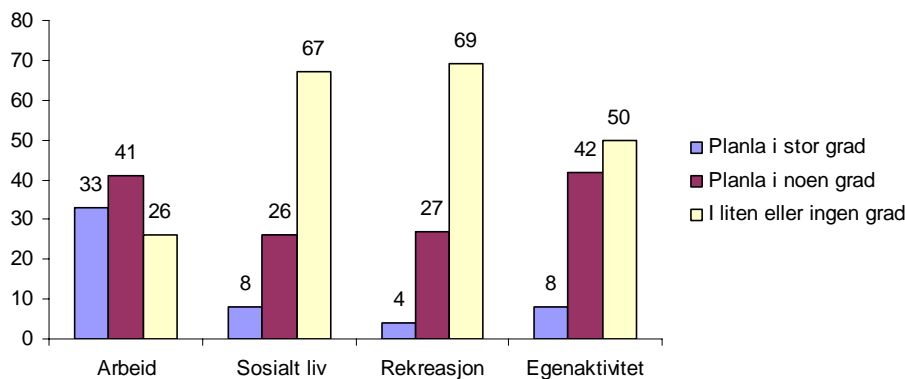

TØI rapport 983/2008

Figur 3 Fordeling av gjøremål og aktiviteter (det man bruker mest tid på under reisen) i forskjellige reisetidsintervaller. Prosent

Figur 3 viser hvordan de forskjellige aktivitetene fordeler seg på de ulike reisetidsintervallene. Egenaktiviteter er de som er mest vanlig på alle reiseintervallene. Dette er en sammensatt kategori, og består av en rekke forskjellige gjøremål, som vi viste i tabell 6. Figuren viser at de sosiale aktivitetene er mer vanlig på de helt korte og de helt lange reisene. For de lange reisenes del kan dette ha sammenheng med at mange av dem er ferie- og fritidsreiser, og at man reiser sammen med noen. At man også er sosial på de helt korte reisene kan ha henge sammen med at tiden er for kort til å ”pakke ut” utstyr for å gjøre noe produktivt. Rekreasjon er en gjennomgående dimensjon på alle reiselengdene, mer på de korte enn på de lange reisene. Arbeid er mest vanlig på de mellomlange reisene, særlig de mellom to og tre timer. Da rekker man å pakke ut eventuelt utstyr, og man kan fordype seg i en lengre periode.

Hvor mye av dette hadde folk planlagt på forhånd? Når det gjaldt arbeidsrelaterte oppgaver (det man bruker mesteparten av tiden på) var det så mange som 74 prosent som sa at de hadde planlagt på forhånd at de skulle arbeide underveis på reisen, figur 4. Det betyr at for denne gruppen er togreisen viktig som ”midlertidig eller mobil arbeidsplass”. På spørsmål om reisetiden ble godkjent som arbeidstid, svarte 26 prosent av de yrkesaktive positivt.

TØI rapport 983/2008

Figur 4 Grad av planlegging etter den aktiviteten man brukte mest tid på. Prosent

For de andre aktivitetene folk gjorde underveis, var planlegging mindre viktig, men vi ser også at mange av dem som brukte mesteparten av tiden sin på ulike egenaktiviteter også planla i noen grad, 42 prosent.

Mange hadde med seg forskjellige ting de hadde tenkt å bruke på reisen, men ikke alt ble brukt, tabell 7. Dette gjelder stort sett for alle de gjenstandene man hadde med med tanke på bruk. Når det gjelder mobiltelefon og bærbar PC er dette gjenstander som passasjerene har med seg ikke bare med tanke på bruk underveis på toget, men like gjerne for å bruke ved reisens slutt. Mobiltelefon har de fleste med seg hele tiden.

Tabell 7 Ting man hadde med for å bruke på reisen og ting som faktisk ble brukt underveis. Prosent

Ulike ting	Ting man hadde med %	Antall som hadde med ulike ting	Ting som faktisk ble brukt underveis %
Avis	32	378	30
Skjønnlitterær bok	27	326	17
Lærebok	11	126	6
Ukeblad	16	194	13
Spill/kryssord etc	6	77	5
Mobiltelefon	78	927	58
Bærbar PC	24	292	16
Mp3-spiller/iPod/radio	29	344	20
PDA/håndholdt PC	3	36	3
Håndholdt elektronisk spill	3	30	3
Mat/drikke	55	652	49

TØI rapport 983/2008

Tabell 7 viser at så mange som 24 prosent hadde med seg en bærbar PC og 16 prosent brukte den under reisen. På arbeids- og arbeidsrelaterte reiser var andelen ca 25 prosent, mens 8 prosent av de som var på private reiser brukte bærbar PC. Dette er en betydelig større andel enn i den britiske undersøkelsen, der bare sju

prosent hadde med seg en bærbar PC, og bare halvparten av dem brukte den (Lyons m fl 2007). Den britiske undersøkelsen ble gjennomført i 2004, og utviklingen i tilgang på slikt utstyr kan være en av forklaringene på denne store forskjellen. Sammensetningen av reiseformål var omtrent den samme på de to undersøkelsene.

I neste kapittel skal vi se nærmere på bruk nettopp av denne typen utstyr. Hva er det man bruker det til? Hvor mye bruker man det faktisk, og i hvilken grad opplever den reisende at bruken av slikt utstyr får reisen til å gå raskere?

5. Bruk av elektronisk utstyr underveis

De aller fleste har mobiltelefon, uansett status og alder. Når det gjelder elektronisk utstyr som bærbar PC, og som man har med seg på reise, er dette aktuelt fremdeles bare for spesielle grupper. I denne undersøkelsen består denne gruppen av 70 prosent menn, 80 prosent er yrkesaktive, to av tre er fagfunksjonær eller i en overordnet stilling i offentlig eller privat virksomhet, de er i første rekke på arbeids- eller arbeidsrelatert reise, 73 prosent, og 75 prosent av dem har universitets- eller høyskoleutdanning.

I dette kapitlet skal vi gå nærmere inn på hvordan de reisende bruker elektronisk utstyr om bord på toget og kvaliteter rundt bruken. Med elektronisk utstyr menes her både mobiltelefon, PC, iPod, håndholdte spill, PDA og lignende.

Tabell 8 viser at den vanligste bruken av elektronisk utstyr er å skrive notater, drive planleggingsarbeid, oppdatere avtaler, kalendre osv. Dermed dreier det seg om å se videosnutter, se film og høre musikk. Mindre vanlig er å sjekke mail, surfe på nett, spille, lese og ta bilder.

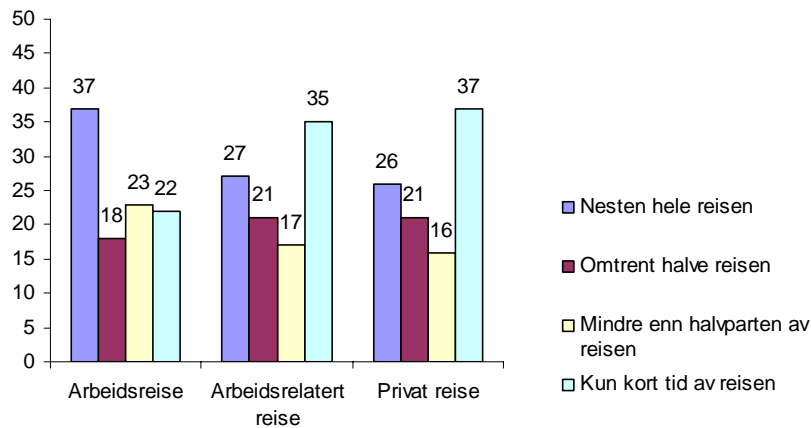
Ser vi på sammensetningen av brukergruppene for de forskjellige aktivitetene, er forskjellene betydelig. Det som kjennetegner de som bruker utstyr for skriving etc er at de er menn, de er mellom 34 og 55 år, har universitetsutdanning, er yrkesaktive og er på arbeids- eller arbeidsrelatert reise. Det samme gjelder for de som sjekker mailen. Det er stort sett den samme gruppen, den er bare enda mer mannsdominert. De som surfer på nett er også menn, men jevnt over noe yngre, det er flere studenter eller elever og noen flere på privat reise. Gruppene som ser video, film, hører på musikk, spiller spill og tar bilder er ungdom, og dermed skoleelever, og de fleste er på ferie- eller fritidsreise.

Tabell 8 Ulike bruksområder for elektronisk utstyr underveis på reisen. Sammensetning av brukerne etter kjønn, alder, utdanning, yrkesaktivitet og reiseformål. Prosent

Sammensetning av brukerne	Bruksområder for elektronisk utstyr						
	Skrive notater mv	Sjekke mail	Surfe på nett	Se video, film etc	Spille	Lese	Ta bilder
Antall brukere	244	117	55	209	70	51	49
Andel brukere av alle reisende	21	10	5	18	6	4	4
Kjønn:							
Mann	62	70	81	49	66	55	29
Kvinne	38	30	19	51	34	45	71
Alder:							
13-17 år	1	4	7	20	32	14	59
18-24 år	16	11	20	49	35	24	20
25-34 år	22	20	24	22	10	20	14
35-44 år	25	27	33	7	10	14	2
45-54 år	25	21	9	1	7	14	4
55-66 år	10	12	7	1	6	12	0
67 + år	1	4	0	0	0	2	0
Utdanning:							
Grunnskole	3	4	6	21	30	20	48
Videregående	19	22	35	47	39	36	38
Universitet/høyskole <= 4 år	34	34	34	19	16	18	4
Universitet/høyskole > 4 år	44	40	25	13	14	26	10
Yrkesaktivitet:							
Yrkesaktiv	83	84	72	36	35	57	20
Student/elev	13	10	19	58	58	25	74
Annet	2	6	9	6	7	18	6
Reiseformål:							
Arbeidsreise	35	37	36	27	21	31	16
Arbeidsrelatert reise	37	35	23	8	14	13	8
Privat reise	26	28	41	65	65	56	76

TØI rapport 983/2008

Nesten 30 prosent av de som brukte en eller annen form for elektronisk utstyr underveis, brukte det på så godt som hele reisen. Figur 5 viser at det er en større andel av dem som er på en arbeidsreise som bruker IKT på nesten hele reisen enn de som har andre reiseformål, men som vi ser i tabell 8 er det litt forskjellig typer utstyr og oppgaver som brukes.

TØI rapport 983/2008

Figur 5 Hvor lenge man bruker informasjons- og kommunikasjonsutstyr på reisen etter reisens formål. Prosent

To tredeler av dem som brukte slikt utstyr sa at det fikk reisetiden til å gå fortere enn hva den ellers ville ha gjort. Det var særlig de yngste som opplevde det slik.

Tabell 9 Hvilken betydning vil tilgang til Internett om bord på toget ha etter kjønn, alder, utdanning og reiseformål. Prosent

Bakgrunnsvariabler	Betydning av tilgang til Internett om bord på toget				Sum	Antall
	Betyr mye	Betyr noe	Lite eller ingen ting	Vet ikke		
Kjønn: ***						
Mann	43	29	24	4	100	544
Kvinne	26	28	38	8	100	600
Alder: ***						
13-17 år	45	27	16	12	100	102
18-24 år	44	32	20	4	100	216
25-34 år	41	33	22	4	100	198
35-44 år	36	30	27	7	100	189
45-54 år	33	31	31	5	100	189
55-66 år	19	25	51	5	100	167
67 + år	4	7	79	10	100	83
Utdanning:***						
Grunnskole	27	20	39	14	100	173
Videregående	33	25	36	6	100	329
Universitet/høyskole <= 4 år	36	29	32	3	100	306
Universitet/høyskole > 4 år	35	35	26	4	100	322
Reiseformål:***						
Arbeidsreise	46	30	21	3	100	285
Arbeidsrelatert reise	37	35	25	3	100	242
Privat reise	27	25	39	8	100	627
Alle	34	28	32	6	100	1154

TØI rapport 983/2008

 *** $p < 0,000$, kji kvadrat-test,

En tredel av alle reisende mener at tilgang til Internett ombord på toget vil bety mye for dem, tabell 9.

Tabellen viser at menn oftere enn kvinner mener at tilgang til Internett om bord på toget vil bety mye for dem. De yngre har en klart mer positiv holdning til å få Internett på tog enn de eldre, men interessen er stor fram til 55 år. Det er relativt liten variasjon etter utdanningsnivå, noe som i første rekke har sammenheng med alder. Ikke overraskende legger de som har arbeidsrelaterte reisemål mer vekt på tilgang til Internett enn hva de som reiser i forbindelse med ferie og fritid gjør, men også halvparten av denne gruppen mener at Internett på toget vil ha betydning for dem.

6. Togets kvaliteter

Som vi pekte på innledningsvis har toget kvaliteter som buss og fly ikke har. I forhold til fly er reisetiden mer sammenhengende, og kan dermed utnyttes på en bedre måte, dersom man ønsker det. I forhold til buss er det bedre plass og komforten er stort sett bedre. På spørsmål om hva som er togets fordeler i forhold til andre transportmidler, setter 55 prosent av de reisende miljøvennlighet på topp, tabell 10. Både kvinner og menn, folk i ulike aldersgrupper og med forskjellig reiseformål er enige i dette.

Tabell 10 Togets kvaliteter i forhold til andre transportmåter. Flere svar kunne gis. Prosent

Fordeler ved toget	Prosent
Miljøvennlig	55
Gir en fin mulighet til å slappe av	53
Gir noen rolige minutter i en hektisk hverdag	39
God plass	37
Føles trygt	34
Det raskeste transportmidlet	27
Forutsigbar transportmåte	22
Gode arbeidsforhold	16
Mye å se på	21
Sosialt på tog	13
Allsidig servicetilbud	10
Har ingen fordeler	3
Antall	1196

TØI rapport 983/2008

Det rekreative aspektet settes også pris på for de reisende, 40 – 50 prosent mener at dette er en fordel ved toget i forhold til andre transportmidler. De som er på en arbeidsrelatert reise, enten til eller fra arbeidsplassen eller kurs og konferanse, mener oftere enn de som reiser i privat ærend at togreisen gir noen rolige minutter i en hektisk hverdag (44 prosent mot 36 prosent, $p < 0,05$, kjikvadrattest). Mer enn hver tredje passasjer mener at god plass er en av fordelene med toget. En like stor andel opplever at toget er en trygg reisemåte, kvinner mer enn menn (38 prosent mot 30 prosent, $p < 0,05$, kjikvadrattest). Gode arbeidsforhold er naturlig nok viktigere for de som er på en arbeidsrelatert enn en privat reise (32 mot 8 prosent, $p < 0,001$, kjikvadrattest). For de som reiser på ferie- og fritidsreise er det sosiale aspektet viktigere enn for de som reiser i arbeid (16 mot 7 prosent, $p < 0,001$, kjikvadrattest). At det er mye å se på er også viktigere for de som reiser i forbindelse med ferie og fritid enn for de arbeidsreisende (28 mot 14 prosent, $p < 0,001$, kjikvadrattest). Servicetilbudet nevnes av svært få som en av fordelene

ved å reise med toget, så her fins det åpenbart et potensial for forbedring. Bare tre prosent av passasjerene mener at toget ikke har noen fordeler framfor andre transportmidler.

Et annen aspekt ved kvaliteten på togreisen er hvor enkelt det er å skaffe seg billetter. Tabell 11 viser hvor de reisende har kjøpt sine billetter.

Tabell 11 Hvor billetter til reisen ble kjøpt etter reiseformål. Prosent **

Hvor billetter ble kjøp	Arbeidsrelaterte			Alle reiseformål
	Arbeidsreiser	reiser	Private reiser	
Antall	282	244	647	1173
På NSBs kundetelefon	3	4	2	3
På Internett	23	22	29	26
Hos Narvesen	26	30	35	32
Billettautomat på stasjonen	23	14	13	16
Ombord på toget	10	12	12	11
Salgsluke/skranke på stasjonen	10	11	6	8
Ikke kjøpt billett selv/husker ikke	5	7	3	4
Sum	100	100	100	100

TØI rapport 983/2008

** p<0,01, kjkvadrat-test

En av tre passasjerer kjøper sine billetter hos Narvesen; en større andel av de som reiser på private formål enn de som reiser i forbindelse med arbeid. En fjerdedel kjøper sine billetter over Internett. Det er litt vanligere for de som reiser i privat ærend enn de som reiser i forbindelse med arbeid. Dette kan ha sammenheng med at det er mange unge som reiser i privat ærend, og at de yngre er mer ivrige Internettbrukere enn de eldre aldersgruppene. I underkant av 20 prosent kjøper billett på stasjonens automater. Denne kjøpsmåten er vanligere for de arbeidsreisende enn for de som reiser privat eller i forbindelse med kurs eller konferanse. Bare åtte prosent handler billett i salgsluken eller skranken på stasjonen, og ikke flere enn tre prosent bruker telefonen.

Hvilken måte å kjøpe billett på er passasjerene mest fornøyde med?

Tabell 12 Hvor fornøyd man er med måten billetter til reisen ble kjøpt på. Prosent ***

Hvor billetter ble kjøpt	Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med denne måten å kjøpe billett på?				Sum	Antall
	Svært fornøyd	Ganske fornøyd	Ikke helt fornøyd	Misfornøyd		
På NSBs kundetelefon	47	44	6	3	100	34
På Internett	69	25	4	2	100	306
Hos Narvesen	45	41	12	2	100	377
Billettautomat på stasjonen	34	44	17	5	100	181
Ombord på toget	60	27	8	5	100	128
Salgsluke/skranke på stasjonen	62	27	10	1	100	95
Alle	53	35	9	3	100	1121

TØI rapport 983/2008

*** p<0,000, kjkvadrat-test,

Internett er den måten å kjøpe billett på som de reisende er mest fornøyde med; 69 prosent sier at de er svært fornøyde, tabell 12. Nesten like stor andel, 62 og 60 prosent, er svært fornøyd med å kjøpe billett i salgsluke eller om bord hos konduktøren, altså i kontakt med personalet. Minst fornøyd er man med å handle billett på automatene på stasjonen, noe som kan ha sammenheng med at møtet med automaten skjer når man har det travelt. Har man ikke benyttet den tidligere, kreves det at man forstår hvordan den skal brukes, kanskje under et visst tidspress og med køer. I begynnelsen av mai ble det innført et tillegg på kr 20 for å kjøpe billett på toget. Ifølge NSB førte dette til sterk økning av billettsalg på automatene og en stigning i misnøyen med automatkjøp, antakelig fordi man fikk en stor gruppe nye brukere. Dette skjedde ca en måned før denne undersøkelsen ble gjennomført. Det kan se ut til at denne misnøyen er noe lavere for utvalget som ble intervjuet etter sommerferien, men det er for få respondenter til å kunne si noe sikkert om dette.

Kvalitet ved en reise kan også betraktes ut fra en negativ synsvinkel, at det er hindringer som gjør at man ikke får brukt reisetiden som man ønsker, det være seg for å slappe av eller for å gjøre en arbeidsinnsats.

I tabell 13 viser vi noen slike hindringer som de reisende opplever. Vi har undersøkt hvordan slike hindringer oppleves av folk med forskjellige reiseformål.

Nesten halvparten av de reisende sier at de ikke opplever noen hindringer for at de kan bruke reisetiden på den måten de ønsker. Mest fornøyd er de som reiser i privat ærend, på ferie- og fritidsreiser, minst fornøyd er de arbeidsreisende.

Tabell 13 Hindringer for å bruke reisetiden som ønsket etter reiseformål. Flere hindringer kunne nevnes. Prosent

Hindringer for bruk av reisetiden	Arbeidsreiser	Arbeidsrelaterte reiser	Private reiser	Alle reiseformål	Antall
Manglende nettverk/strøm/for dårlige tekniske løsninger for PC etc ***	36	31	15	24	279
For mye risting og slingring*	17	18	11	14	171
For trangt **	14	6	9	10	115
For mye bråk eller forstyrrelser	12	11	9	10	117
Dårlig inneklima**	10	4	5	6	79
Ingen hindringer***	30	43	53	46	544

TØI rapport 983/2008

*p<0,05, kjiqvadrat-test, ** p<0,01, kjiqvadrat-test, *** p<0,000, kjiqvadrat-test,

Det vanligste hindringen passasjene nevner er at det mangler tekniske løsninger som øker bruksmuligheten for informasjons- og kommunikasjonsutstyr som PC. Det er passasjerer på arbeidsreisene og de arbeidsrelaterte reisene som nevner dette oftest. Disse gruppene synes også at risting og slingring er et større problem enn hva de privatreisende opplever. Folk på arbeidsreiser mener også oftere enn andre at det er for trangt.

Under 10 prosent synes inneklimaet er dårlig; enten det er for varmt, kaldt eller trekkfullt. De arbeidsreisende er noe mer plaget enn andre.

På spørsmål om passasjerene har fått gjort bruk av reisetiden slik de ønsket, svarer nesten en tredel at de har fått gjort god bruk av tiden på denne reisen, tabell 14. Ikke mer enn 11 prosent oppfatter tiden som bortkastet.

Tabell 14 Oppfatning av reisetiden etter reiseformål. Prosent

Oppfatning av reisetiden	Arbeidsreiser	Arbeidsrelaterte reiser	Private reiser	Alle reiseformål
Jeg har fått gjort god bruk av tiden min i dag	31	33	28	30
Jeg har fått gjort noe bruk av tiden min i dag	59	58	59	59
Tiden om bord i dag var bortkastet	10	9	13	11
Sum	100	100	100	100
Antall	276	236	604	1116

TØI rapport 983/2008

Det er ingen signifikante forskjeller mellom reiseformålene. En stor majoritet både av de som reiser i privat ærend og de arbeidsrelaterte reisene inkludert de rene arbeidsreisene sier at de har fått brukt reisetiden. Mesteparten, ca 60 prosent, sier at de har fått brukt noe av tiden, og 30 prosent har fått brukt tiden godt.

Det betyr at dersom det er ønskelig for de reisende, er det en ganske stort potensial for å øke "brukbarheten" av reisetiden. Bedre teknisk tilrettelegging for bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi er et hjelpemiddel for å øke dette. Vi ser imidlertid også at oppfatningen om brukbarhet av tid ikke bare er knyttet til arbeid, men også de andre aspektene ved reisen, som rekreasjon, det sosiale og egenaktivitetene har også verdi for de reisende.

7. Reisetid som aktivitetstid – oppsummering

Analysene i dette dokumentet er basert på en spørreundersøkelse som er gjort underveis på toget på utvalgte strekninger i Norge. For å studere bruk av reisetiden har vi konsentrert oss om de litt lengre reisene; regionale tog både på de lange distansene og mellomdistanser (intercityområdet). Vi har også vært interessert i å dekke reiser som hadde de større byene som reisemål, Oslo, Bergen og Trondheim. For å dekke begge formålene ble spørreskjema delt ut 1-2 timer før ankomst til Oslo, Bergen og Trondheim. Total antall besvarte skjema er 1196.

Det er tre hovedkategorier av reiseformål disse passasjerene har; arbeidsreiser, arbeidsrelaterte reiser (forretningsreiser, reiser i forbindelse med kurs og konferanser etc) og private reiser (ferie- og fritid, besøk, handletur og andre private ærend). Hva de fyller reisetiden med, varierer etter reiseformål.

Analysene viser at togreisen inneholder en mengde av gjøremål og aktiviteter for passasjerene. Vi har valgt å gruppere disse i fire kategorier; arbeid, rekreasjon, sosialt liv og egenaktivitet. De som reiser i forbindelse med arbeid bruker mest tid på arbeidsrelaterte gjøremål, men de har også en rekke andre aktiviteter gjennom reisen. De som reiser i privat ærend bruker mest tid på kontakt med reisefølge eller andre passasjerer, det sosiale aspektet eller de slapper av.

Arbeid underveis på reisen er vanligst på turer som er mellom to og tre timer. Men det foregår også på de litt kortere eller lengre reisene. Svært mange har med seg mobiltelefon på reisen, 78 prosent, og nesten 60 prosent bruker den. En av fire har med seg en bærbar PC og 16 prosent bruker den underveis. Brukergruppen kjennetegnes ved en overvekt av menn, tilhørende aldersgruppen 35-55år, de er yrkesaktive, har høy utdanning og er på en arbeidsrelatert reise.

Selv om en tredel av de som har arbeidsrelaterte reiseformål mener at de får gjort god bruk av sin reisetid, og få av dem mener at reisetiden er bortkastet, er det en tredel av denne gruppen som mener at manglende nettverk og tekniske løsninger for bruk av PC og Internett er en hindring for at de kan bruke reisetiden slik de ønsker det.

Analysene viser at svært få av togpassasjerene (ca 10 prosent) oppfatter at reisetiden er bortkastet. De fleste fyller togreisen med ulike typer av aktiviteter, og det er også slik at hver fjerde som er på arbeidsreise får godskrevet reisetiden som arbeidstid. Med bedre utstyr på toget og tilrettelegging for produktivt arbeid, bør det diskuteres om dette kan få betydning for hvordan reisetid vurderes i nytte-kostnadsanalyser i tilknytning til prioritering mellom prosjekter i samferdselssektoren.

Referanser:

Lyons, G., Jain, J., Holley, D. 2007. The use of travel time by rail passengers in Great Britain. *Transportation Research Part A*, 41, 107-120.

Thulin, E., Vilhelmson, B 2008. *Den användbara restiden. Utgångspunkter för en studie av restidens förändrade användning och betydelse i människors vardag.* Paper til workshop "IKT, mobilitet og transport", TØI 25-26 september 2008.

Vedlegg - Spørreskjema

Spørreundersøkelse

Bruk av reisetiden ombord på toget

Foto: Jernbaneverket/Rune Fossum

Denne undersøkelsen er et samarbeid mellom NSB og Transportøkonomisk institutt som undersøker hvordan passasjerer bruker tiden på togreisen. Hensikten er å legge forholdene bedre til rette for NSBs passasjerer. Opplysningene vil kun bli brukt i forbindelse med denne undersøkelsen.

De som fyller ut og leverer skjemaet, er med på trekningen av ti gavekort à 500 kroner.

Spørreskjemaet skal fylles ut mot slutten av togreisen og vil bli samlet inn av våre medarbeidere.

OPPLYSNINGER OM DENNE TOGREISEN

1. Når gikk du på dette toget?

Skriv inn time og minutt, f.eks 17 25.

klokkeslett:

2. Hvor gikk du på dette toget, og hvor skal du gå av?

Skriv inn stasjonsnavnene under

Startstasjon.....

Endestasjon

3. Hva er hovedformålet med denne reisen?

Sett bare ett kryss

- Skolereise, reise til/fra studiested
- Arbeidsreise, til/fra arbeidssted
- Forretningsreise (ikke kurs eller konferanse)
- Kurs- og konferansereise
- Besøke slekt eller venner
- Feriereise
- Fritidsreise
- Handletur, shopping
- Andre private gjøremål (f. eks legebesøk, besøke offentlige eller private institusjoner, etc.)
- Både arbeid/tjeneste og private gjøremål
- Andre kombinasjoner

4. Har du overnattet eller skal du overnatte i forbindelse med denne reisen?

- Ja
- Nei → gå til spørsmål 6

5. Hvis du svarte ja på forrige spørsmål, hvor mange overnattinger har/skal du ha?

Sett bare ett kryss

- 1-3 overnattinger
- 4 eller flere overnattinger?

6. Hvis du er yrkesaktiv og denne togreisen er en reise mellom hjem og arbeidssted: Er reisetiden inkludert i arbeidstiden?

- Ja
- Nei

7. Hvilken type kupé sitter du i?

Sett bare ett kryss

- NSB Komfort (strømuttak, aviser, kaffe og te)
- NSB Stille (ikke tillatt å bruke mobiltelefon, PC eller høre på musikk)
- NSB Familie (med lekemuligheter for barn)
- Vanlig sittekupé
- Vet ikke

8. Hvor kjøpte du billett til denne reisen?

Sett bare ett kryss

- På NSBs kundetelefon
- På Internett
- Hos Narvesen
- Billettautomat på togstasjonen
- Ombord på toget
- Salgsluke/-skranke på togstasjonen
- Vet ikke/husker ikke/har ikke kjøpt billett selv

9. Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med denne måten å kjøpe billett på?

Sett bare ett kryss

- Svært fornøyd
- Ganske fornøyd
- Ikke helt fornøyd
- Misfornøyd

10. Reiser du alene eller sammen med noen?

Flere kryss kan settes

- Alene
- Med ektefelle/samboer/kjæreste
- Med venner eller slekt
- Med kolleger
- Med barn eller barnebarn
- Med andre

11. I løpet av de siste 3 månedene, hvor ofte har du reist på denne strekningen?

Sett bare ett kryss

- Oftere enn 12 ganger
- 7-12 ganger
- 2-6 ganger
- 1-2 ganger
- Ingen ganger

TIDSBRUK PÅ REISEN

12. Hvor lang tid tar denne togreisen fra stasjon til stasjon?

Sett bare ett kryss

- Under 30 minutter
- Mellom 30 minutter og en time
- 1-2 timer
- 2-3 timer
- Mer enn 3 timer

13. Hvilke av disse tingene hadde du med deg for å bruke på denne togreisen, og hvilke brukte du faktisk underveis?

	Ting du hadde med for å bruke på reisen	Ting du faktisk brukte underveis
	Sett kryss ved alt du hadde med deg	Sett kryss ved de du brukte
Avis	☐	☐
Skjønnlitterær bok.....	☐	☐
Lærebok.....	☐	☐
Ukeblad.....	☐	☐
Spill/kryssord etc.....	☐	☐
Mobiltelefon	☐	☐
Bærbar PC.....	☐	☐
Mp3-spiller/iPod/radio eller lignende	☐	☐
PDA/håndholdt PC.....	☐	☐
Håndholdt, elektronisk spill.....	☐	☐
Mat/drikke	☐	☐

14. Hva gjorde du i løpet av denne togreisen og hvilket gjøremål brukte du mest tid på?

	Ting du gjorde i løpet av denne togreisen?	Hva brukte du mest tid på?
	Sett kryss for alt du gjorde	Sett bare ett kryss
- Arbeidet/studerte (leste, skrev, tenkte).....	☐	☐
- Sendte SMS/ringte – arbeidsformål	☐	☐
- Sendte SMS/ringte – privat.....	☐	☐
- Brukte mobiltelefon på andre måter - arbeidsformål ..	☐	☐
- Brukte mobiltelefon på andre måter - privat	☐	☐
- Så ut vinduet/så på folk	☐	☐
- Leste bok/ukeblader/magasiner	☐	☐
- Snakket med andre passasjerer.....	☐	☐
- Hørte på musikk/radio	☐	☐
- Sov/slumret.....	☐	☐
- Spilte spill (også elektroniske).....	☐	☐
- Tok meg av barn.....	☐	☐
- Tenkte gjennom/planla personlige ting.....	☐	☐
- Strikket/håndarbeid.....	☐	☐
- Annet	☐	☐

15. I hvilken grad planla du hvordan du skulle bruke tiden på denne togreisen?

Sett bare ett kryss

- I stor grad
- I noen grad
- I liten eller ingen grad

BRUK AV ELEKTRONISK UTSTYR

Spørsmålene 16 til og med 19 er for deg som brukte elektronisk utstyr som mobiltelefon, iPod, PC, håndholdte spill, PDA eller liknende på reisen.

Hvis ikke, gå til spørsmål 20.

16. Hva brukte du det elektroniske utstyret til?

Flere kryss kan settes

- Skrive notater, arbeide, planlegge, kalender etc.
- Sjekke mail
- Surfe på nett
- Se på videosnutt, film, høre på musikk etc.
- Spille
- Lese
- Ta bilder
- Annet, skriv inn

17. I hvilken grad gjorde bruken av det elektroniske utstyret deg i stand til å utnytte reisetiden bedre enn uten slikt utstyr?

Sett bare ett kryss

- I stor grad
- I noen grad
- Ingen betydning

18. Førte bruk av det elektroniske utstyret til at du opplevde at reisetiden gikk fortare enn den ellers ville gjort?

Sett bare ett kryss

- Ja
- Nei
- Vet ikke

19. Omtrent på hvor stor del av reisen brukte du noe av dette utstyret?

Sett bare ett kryss

- Nesten hele reisen
- Omtrent halve reisen
- Mindre enn halvparten av reisen
- Brukte kun kort tid av reisen

TOGETS KVALITETER

20. Hva er togets fordeler i forhold til andre transportmåter?

Flere kryss kan settes

- Allsidig servicetilbud, servering o.l.
- Gir noen rolige minutter i en hektisk hverdag
- God plass
- Gode arbeidsforhold
- En fin mulighet til å slappe av
- Føles trygt
- Sosialt på tog
- Mye å se på
- Det raskeste transportmiddelet
- Miljøvennlig
- Forutsigbar transportmåte
- Har ingen fordeler

21. Hvis du tenker på reisetiden på toget i dag, hvilken av de følgende beskrivelsene passer best for din opplevelse av den?

Sett bare ett kryss

- Jeg har fått gjort god bruk av tiden min i dag
- Jeg har fått gjort noe bruk av tiden min i dag
- Tiden ombord i dag var bortkastet

22. Er det noen hindringer for at du kan bruke reisetiden på den måten du ønsker?

Flere kryss kan settes

- Ingen hindringer
- Reisetiden er for kort
- For mye bråk eller andre forstyrrelser
- For trangt
- Blir for mye styr å ta med ting og pakke ned og opp
- Manglende nettverk/strøm/for dårlige tekniske løsninger til å bruke PC og lignende
- For mye risting og slingring
- Inneklima (for varmt, kaldt, trekkfullt e.l.)
- Annet, skriv inn

23. Har du blitt forstyrret av dine medpassasjerer i løpet av reisen?

- Ja
 Nei

24. Hvilken betydning vil tilgang til Internett ombord på toget ha for deg?

Sett bare ett kryss

- Det vil bety mye
 Det vil bety noe
 Det vil bety lite eller ingenting
 Vet ikke

TIL DEG SOM ER PÅ ARBEIDS- ELLER TJENESTEREISE

Hvis ikke, gå til spørsmål 27.

25. I hvilken grad kan noe av arbeidet utføres i løpet av togreisen (skrive, lese, ringe, planlegge, etc.)?

Sett bare ett kryss

- I stor grad
 I noen grad
 I liten grad
 Ikke i det hele tatt

26. Hvis denne togreisen er en arbeids- eller tjenestereise: Er du på tur- eller returreise?

- Tur
 Retur

OPPLYSNINGER OM DEG

27. Hvor gammel er du? Skriv inn

Jeg er _____ år

28. Er du mann eller kvinne?

- Mann
 Kvinne

29. Hva er din hovedbeskjeftigelse?

Sett bare ett kryss

- Inntektsgivende arbeid
 Skoleelev, student
 Militærtjeneste, sivilteneste
 Hjemmeværende
 Alderspensjonist
 Arbeidsledig/uføretrygdet/andre pensjonister
 Annet

30. For yrkesaktive, hvilken beskrivelse passer best til det yrket du har?

Sett bare ett kryss

- Ufaglært arbeider eller i lære
 Faglært arbeider, formann
 Funksjonær i butikk, kontor etc.
 Fagfunksjonær, f. eks saksbehandler, lærer, sykepleier, ingeniør, etc.
 Overordnet stilling i privat eller offentlig virksomhet
 Eier av virksomhet
 Fritt yrke, for eksempel advokat, tannlege, arkitekt e.l.
 Annet yrke

31. Hva er postnummeret der du bor?

Skriv inn postnummeret ditt.

32. Hva er din høyest fullførte utdanning?

Sett bare ett kryss

- Grunnskole/framhaldsskole/realskole/ ungdomsskole
 Videregående skole/gymnas
 Universitet/høyskole inntil 4 år
 Universitet/høyskole mer enn 4 år

33. Bruker du Internett regelmessig?

Flere kryss kan settes

- Ja, hjemme
 Ja, arbeid
 Ja, andre steder
 Nei

Besøks- og postadresse:

Transportøkonomisk institutt
Gautstadalléen 21
NO 0349 Oslo

Telefon: 22 57 38 00
Telefaks: 22 60 92 00
E-post: toi@toi.no

www.toi.no

**Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning**

- utfører forskning til nytte for samfunn og næringsliv
- har rundt 70 forskere med høy, flerfaglig samferdselskompetanse samarbeider med en rekke samfunnsinstitusjoner, forsknings- og undervisningssteder i Norge og i utlandet
- gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag av høy kvalitet innen områder som trafiksikkerhet, kollektivtransport, miljø, reisevaner, reiseliv, planlegging, beslutningsprosesser, transportøkonomi og næringslivets transporter
- driver aktiv forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, Internett, tidsskriftet Samferdsel og andre nasjonale og internasjonale tidsskrifter
- deltar i CIENS, Forskningscenter for miljø og samfunn, i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo